

Hoe begeleid je mensen met een vorm van autisme in een mediation?

Autisme en mediation, op het eerste gezicht een niet zo voor de hand liggende combinatie. Maar door hun specifieke manier van communiceren raken mensen met een vorm van autisme vaak in een conflict verwickeld. In bepaalde situaties kan dat leiden tot een mediation. Marjon Kuipers heeft zich hierin gespecialiseerd. Ze laat met voorbeelden zien wat typische communicatieproblemen van mensen met autisme zijn en noemt enkele uitgangspunten van 'auticommunicatie'.

Door Marjon Kuipers

Het (vertekende) beeld dat de meeste mensen hebben bij autisme is toch vaak dat van iemand die als een soort 'Rainman' door het leven gaat en niet in staat is tot een constructief gesprek. Er zijn echter ook veel mensen bij wie hun autisme voor de buitenwereld niet altijd even zichtbaar en herkenbaar is. Maar dit maakt zeker niet dat zij minder 'last' hebben van hun autisme. Mensen met autisme hebben meestal veel moeite de wereld om hen heen goed te begrijpen. Vooral in het dagelijkse leven geeft de sociale communicatie over en weer vaak aanleiding tot misverstanden en miscommunicatie. De reden dat deze groep mensen vaak in conflict raakt is gelegen in het feit dat autisme een informatieverwerkingsstoornis is. Gefracioneerde interpretatie van waarnemingen zorgt ervoor dat aangeboden informatie niet altijd even adequaat wordt verwerkt. Hierdoor treedt er een vertraging op in de informatieverwerking en worden informatiekoppelingen die voor mensen zonder autisme voor de hand liggend zijn, niet of verkeerd gemaakt. Kortom, een groot risico op inschattingfouten die soms grote gevolgen kunnen hebben.

Uit de praktijk

Vanwege mijn achtergrond als autismespecialist bemiddel ik hoofdzakelijk bij autismerelateerde conflicten. Mijn cliënten zijn veelal hoog opgeleid, hebben vaak goede functies in IT en wetenschap, en een gezin en leiden veelal een vrijwel normaal sociaal leven. Ter illustratie geef ik vier voorbeelden uit de praktijk.

Alex, een zeventienjarige jongen met autisme stond te kijken bij een vechtpartij. Hij werd hiervoor opgepakt maar kon niet verwoorden wat hij deed bij deze vechtpartij. Hij gaf zelfs aan

niet eens door te hebben gehad dat het om een vechtpartij ging. Vanwege zijn gefractioneerde interpretatie van waarnemingen bleek dat hij alleen de details van de vechtsceñe had gezien, zoals een tatoeage en een achterwiel van een scooter, maar niet de vechtpartij als geheel. Het is voor politie en justitie bijna niet te bevatten dat Alex niet meer had gezien dan de details.

Een vechtpartij wordt als 'vechtpartij' geïnterpreteerd wanneer de beelden worden gekoppeld aan het mentale plaatje van een vechtpartij in het hoofd van de persoon. Iedere jongen van zeventien, ook Alex, heeft een mentaal plaatje in zijn hoofd van een vechtpartij dat door ervaring is opgebouwd via vechtpartijen waaraan de jongen zelf heeft deelgenomen, heeft zien gebeuren op het schoolplein, of heeft gezien op tv of in de bioscoop. Bij jongens zonder autisme wordt deze koppeling altijd automatisch gemaakt, maar Alex had daar meer dan zijn volle bewustzijn voor nodig en maakte deze keer de informatiekoppeling niet, omdat hij misschien in gedachten was verzonken over iets anders.

Problemen met relaties, werkgevers en ook met justitie zijn veelvoorkomend bij mensen met autisme. Die zijn vaak enkel en alleen gelegen in het feit dat zaken verkeerd zijn geïnterpreteerd.

Alweer een tijd geleden kreeg ik van Piet, een man met autisme, het verzoek te bemiddelen bij zijn op handen zijnde ontslag als chemisch technoloog op de researchafdeling van een bedrijf. De werkgever wilde hier wel medewerking aan verlenen met de insteek het goed beëindigen van het dienstverband. Piet functioneerde in de beleving van de werkgever niet goed. Het was voor de werkgever onduidelijk waar Piet nu

precies mee bezig was en ook herhaaldelijke gesprekken tussen leidinggevende Piet gaven niet het gewenste resultaat. Vrij snel na aanvang van de mediation kwam boven tafel dat de Piet zo geniaal was dat hij met zijn onderzoeken veel verder was gevorderd dan het bedrijf zelfs maar kon begrijpen. Mensen met autisme kunnen namelijk enorm focussen en zijn gedreven in hun werkzaamheden. Vaak verliezen ze daarbij de context uit het oog. De leidinggevende zat letterlijk met open mond te luisteren naar de ontwikkelingen die Piet tot stand had gebracht. Het bedrijf kon echter niets met de uitkomsten van veel van de onderzoeken. Het beeld dat het bedrijf had over Piet veranderde aanmerkelijk toen zij inzicht kreeg in Piets prestaties.

Tijdens het tweede gesprek bleek al dat de werkgever Piet alsnog graag in dienst wilde houden. Ook was dit de wens van Piet. Samen is er een oplossing gevonden om Piet binnen de kaders van de mogelijkheden van het bedrijf te houden. Een van zijn collega's fungeert nu als een soort buddy en bewaakt de grenzen van de onderzoeken. Dit tot grote tevredenheid van alle partijen. Eens per drie maanden houden we een 'preventieve mediation', om misverstanden in de toekomst voor te zijn. Ook zijn er inmiddels een aantal collega's en leidinggevendenden bij mij op training geweest om de aspecten van 'auticomunicatie' te leren. Het is een geweldige ontwikkeling dat bij dit bedrijf autisme nu als kwaliteit wordt gezien. De werkgever formuleerde deze kwaliteit als volgt: 'Voor echte innovatie hebben wij mensen met Asperger (een vorm van autisme, MK) zelfs nodig.'

Jan, een wetenschapper met autisme, woonde in de Verenigde Staten een symposium bij waar een internationaal bekende professor *keynote speaker* was. Jan kwam een dag later vrij onverwachts met de professor in contact en omdat hij uit eerdere ervaringen had geleerd dat alleen maar over jezelf en je eigen werk praten, niet wenselijk is, vroeg hij de professor iets over zijn werk te vertellen. De professor was meer dan zwaar beledigd. Hij gaf aan dat hij een autoriteit was op zijn vakgebied en dat hij meer dan duidelijk was geweest. De professor reageerde geprikkeld dat hij niet van plan was opnieuw uitleg te geven en over zijn werk te vertellen.

Jan had de informatiekoppeling niet goed gemaakt. In de Amerikaanse wetenschap draait alles om reputatie. De professor interpreteerde de vraag van Jan dat deze het praatje van de professor niet interessant genoeg had gevonden en de professor waarschijnlijk niet serieus nam. Terwijl Jan voor zijn gevoel niet anders dan oprechte belangstelling had getoond. Hij was op zijn beurt dan ook erg verbaasd over de onvoorspelbare reactie van de professor. Dit voorval is op een prestigieuze universiteit een misser van jewelste en heeft Jan bijna de rest van zijn carrière gekost. Je kunt dit als je zelf autistisch bent niet meer goed praten. Beter is met behulp van een gespeciali-

seerde mediator een gesprek aan te gaan met de leidinggevendenden.

Een ander voorbeeld. IT'er Hugo krijgt een nieuwe opdracht. Terloops wordt aangegeven dat het de bedoeling is dat hij een aantal handleidingen en codes bestudeert, met als toelichting – bedoeld als een grapje – 'en uit je hoofd leren!' Na een kleine maand wordt Hugo ter verantwoording geroepen. Hij heeft nagenoeg nog niets gepresteerd en de werkgever twijfelt aan de kwaliteit en betrouwbaarheid van de IT'er. Een conflict dreigt te ontstaan. Hugo is namelijk van mening dat hij zijn werk wel goed doet. Hij weet dat hij vanwege zijn autisme soms zaken anders interpreteert dan bedoeld en vraagt mij om te bemiddelen. Hij deed immers exact wat er van hem werd gevraagd en begrijpt het misverstand niet. Hij is zoals opgedragen de manuals en codes aan het bestuderen. Dit is echter zo veelomvattend dat hij er, nu bijna vier weken later, nog niet doorheen is. Tijdens de mediation wordt al snel duidelijk dat de instructie door een leidinggevende Hugo op het verkeerde been heeft gezet. Bedoeld was: lees de handleidingen en codes zodat je weet waar je zaken kunt vinden als je het nodig hebt. Ga gelijk aan het werk en zie dan wat je tegenkomt. Door de term 'bestuderen' en het 'grapje' was Hugo in de overtuiging dat hij de manuals en alle codes uit zijn hoofd moest kennen. Een kleine onduidelijkheid in communicatie met ook hier grote gevolgen en veel stress voor Hugo. Gelukkig is het misverstand uit de weg geruimd.

Auticomunicatie

Voorbeelden te over. Het is voor mij als mediator soms onbegrijpelijk dat zaken zoals hiervoor genoemd niet eerder gesignaleerd worden. Het zijn soms conflicten om 'niets', om woordspelingen, onduidelijkheden en verschil in interpretatie van waarnemingen. In mijn beleving zit dit sterk in de wijze van communiceren die in contacten met mensen met autisme toch wat specifieke aanpassingen behoeft. Kun je als mediator hier de vinger op leggen, dan heeft dat positieve effecten. Mensen met autisme hebben naast sommige beperkingen doorgaans specifieke kwaliteiten. Voor een werkgever kunnen deze van grote betekenis zijn. Maar vooral voor mensen met autisme is het belangrijk dat zij ondersteuning krijgen in het oplossen van conflicten. Dit voorkomt veel teleurstellingen en tegenslagen in werkkring, opleiding en relaties. De verwachting is dat het aantal mensen met de diagnose autisme steeds groter wordt. Dit is onder meer gelegen in het feit dat er tegenwoordig betere diagnostiek is maar ook omdat onze maatschappij ontzettend veel en steeds meer sociale vaardigheden verlangt. Als deze zoals bij mensen met autisme niet in je systeem zitten heb je er een zware dobber aan je te kunnen aanpassen en handhaven.

Er is een grote behoefte aan mediators die zich gespecialiseerd hebben of willen specialiseren in autisme en communicatie. 'Auticommunicatie' is niet moeilijk. Er zijn een paar duidelijke uitgangspunten. Belangrijk in de communicatie bij mensen met autisme is het exact formuleren van de zinnen. Laat overbodige woordspelingen of figuurlijk taalgebruik achterwege. De meeste mensen met autisme zullen deze letterlijk opvatten en naar eer en geweten een in hun beleving passend antwoord geven. Zeg wat u bedoelt!

Een paradoxale interventie kan in deze situaties dus beter worden vermeden. Houd zinnen kort en bondig. Ook dient er rekening gehouden te worden met de vertraagde manier van informatieverwerking. Geef daarom meer 'denktijd' en wacht met net iets meer geduld op het antwoord. Soms maken mensen met autisme nauwelijks oogcontact. Dit is niet ongeleefd bedoeld en het wil ook niet zeggen dat er niet wordt geluisterd. Ook is het prettig als de bijeenkomsten niet te lang duren. Een uur is vaak meer dan genoeg. Een bondige schriftelijke verslaglegging van het besprokene wordt erg op prijs gesteld en helpt bij het verkrijgen van overzicht. Als mediator kunt u dus op deze wijze een daadwerkelijke bijdrage leveren aan een autismevriendelijk Nederland.

Over de auteur

Marjon Kuipers is NMI Mediator en autismspecialist/trainer, NLP master/coach en voert praktijk onder de naam Auticomm. autisme & communicatie en Mediation Visie (www.mediationvisie.nl). Zij verzorgt diverse trainingen in autisme en communicatie.